"עולמות הילדות" בתקופת הקורונה

פרופ' אשר בן-אריה • ד"ר דפנה גרוס מנוס • ד"ר חניתה קושר • יולי כתאין מאירי

מכון חרוב
معهد خروب
The Haruv Institute

20.6.2022

דוח איכות החיים של ילדי ישראל מציג את ממצאי הגל הרביעי של סקר "עולמות הילדות" בישראל לגבי תפיסתם של ילדים את חייהם ואת רווחתם בתקופת הקורונה. המחקר נערך בשנת 2020-2021, בקרב 926 ילדים בגילאי 10-12 שנדגמו מ-9 בתי ספר שונים באמצעות דגימת נוחות.

"עולמות הילדות" (Children's Worlds (www.isciweb.org הוא פרויקט מחקר בין לאומי הפונה לילדים באופן ישיר כדי ללמוד על רווחתם הסובייקטיבית, איכות חייהם וחלוקת הזמן שלהם, בעזרת שאלון המותאם לגילם וליכולתם הקוגניטיבית והרגשית. בדוח זה מובא הסיכום הראשוני של ממצאי המחקר שנערך בתקופת הקורונה בישראל. בדוח זה בחרנו להציג ממצאים ראשוניים ותיאוריים כדי לאפשר הבנה בסיסית של איכות החיים של ילדי ישראל בגיל בית הספר היסודי תוך פילוח של מגדר, מחסור חומרי והשוואה לסקר הקודם שנערך לפני הקורונה, בשנת הלימודים תשע"ח (2017-2018).

בסקר הנוכחי, נשאלו שאלות מותאמות למגפת הקורונה, ועל השינויים בתחומים שונים בחייהם של ילדים וברווחתם בעקבותיה. התחומים בהם בחרנו להתמקד נגעו למגורים ולסביבת הילדים, מחסור חומרי, ידע על הקורונה, רווחה סובייקטיבית, שיתוף בקבלת החלטות, פעילויות פנאי, מערכות יחסים עם חברים, משפחה, ובית הספר.

מטרת המחקר העיקרית היא איסוף נתונים מייצגים על חייהם של ילדים, על פעילויותיהם היום- יומיות ועל תפיסותיהם והערכותיהם אותן. המחקר נעשה בשאיפה לשפר את רווחתם של ילדים על ידי הצגת עמדותיהם ותחושותיהם באופן ישיר מהם.

רווחה סובייקטיבית מורכבת מתפיסות, הערכות, שאיפות של אנשים באשר לחייהם ותחושות של אושר ורווחה המהוות רכיב מרכזי האיכות חייהם. מחקרים מצאו שלא תמיד קיים קשר בין רווחה אובייקטיבית לרווחה סובייקטיבית. רווחה סובייקטיבית נוגעת במספר תחומים; מדדי רווחה פסיכולוגית מעריכים את האושר האודימוני (אושר הנובע מיכולות, מחתירה למטרות ומתפקוד בחברה). מדדי הרווחה הסובייקטיבית הקוגניטיבית והרגשית מעריכים את האושר ההדוני (אושר הנובע מהרגשה טובה, עונג והנאה). מדדי הרווחה הסובייקטיבית-קוגניטיבית מבטאים את הערכות האדם בנוגע לחייו באופן כללי ובתחומי חיים מסוימים. מדדי הרווחה הסובייקטיבית-הרגשית מתייחסים למצב רוח ורגשות.

המחקר בנושא מדידת רווחה סובייקטיבית של ילדים, עוסק כיום בפיתוח מדדים שונים והבנת הגורמים המשפיעים ומעצבים את הרווחה הסובייקטיבית של ילדים. בשאלון "עולמות הילדות" ניתן למצוא מדדים להערכת המשאבים החומריים של ילדים, תחושת רווחה אישית, רווחה פסיכולוגית, שביעות רצון מהחיים בכלל, ומתחומי חיים שונים.

גרף 1 | דיווח של ילדים על בידוד וסגר בתקופת הקורונה

שיעור הילדים שהשיבו כן%

בתקופת הקורונה מרבית הילדים נאלצו ללמוד מהבית, ולהישאר בבית זמן רב. כמו כן, כמעט מחצית מהילדים נאלצו להיות בבידוד יותר מפעם אחת.

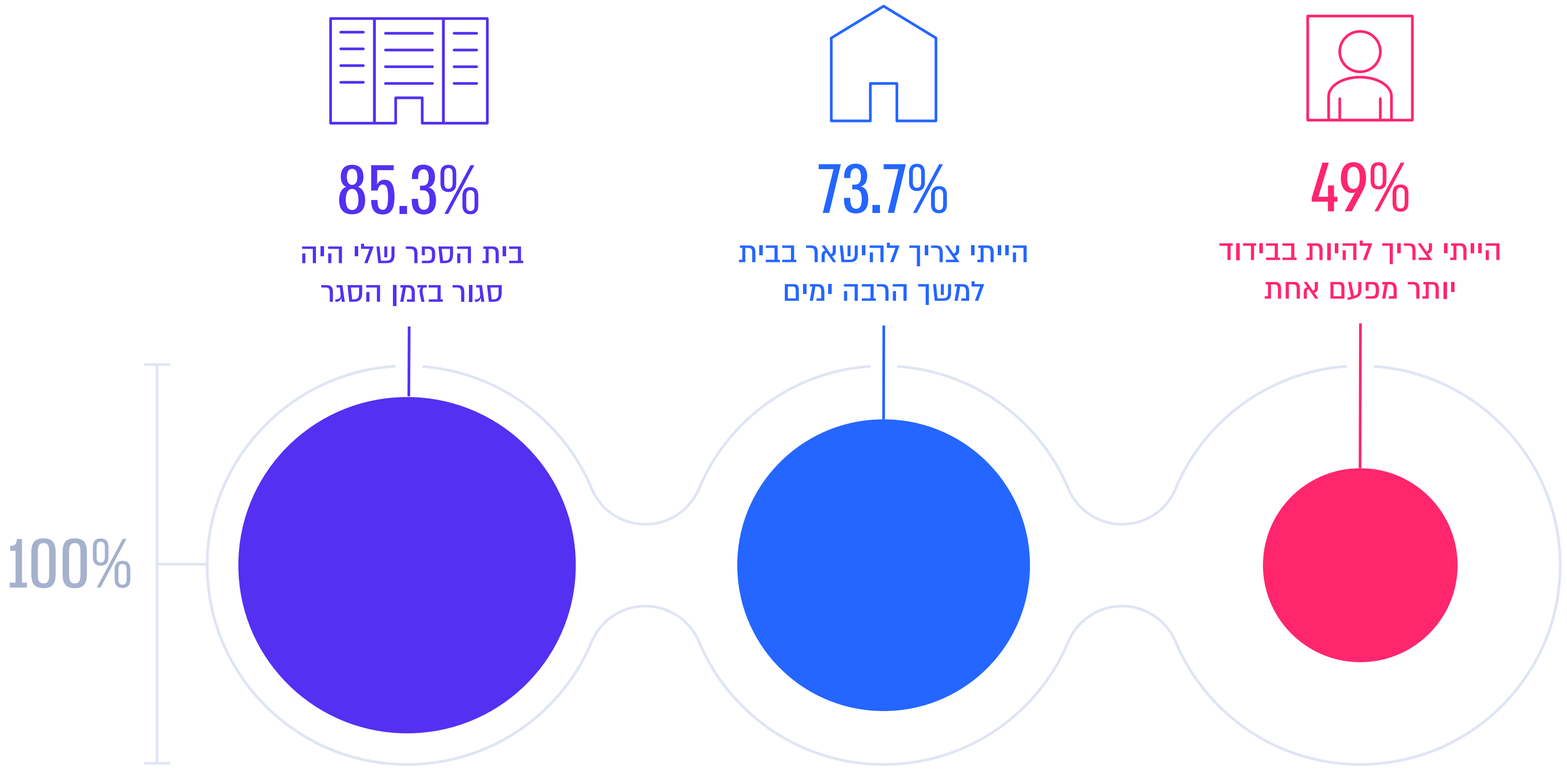

גרף 2 | מקורות מידע לגבי הקורונה

מידע על הקורונה

רוב הילדים מרגישים שיש להם בסך הכל מספיק מידע על הקורונה. כרבע מהילדים מרגישים שלא לוקחים את הדעות שלהם ברצינות בבית. מחצית מהילדים קיבלו הרבה מידע על הקורונה מהרשתות החברתיות. רוב הילדים חושבים שהמידע שמוצג בחדשות על הקורונה הוא אמין.

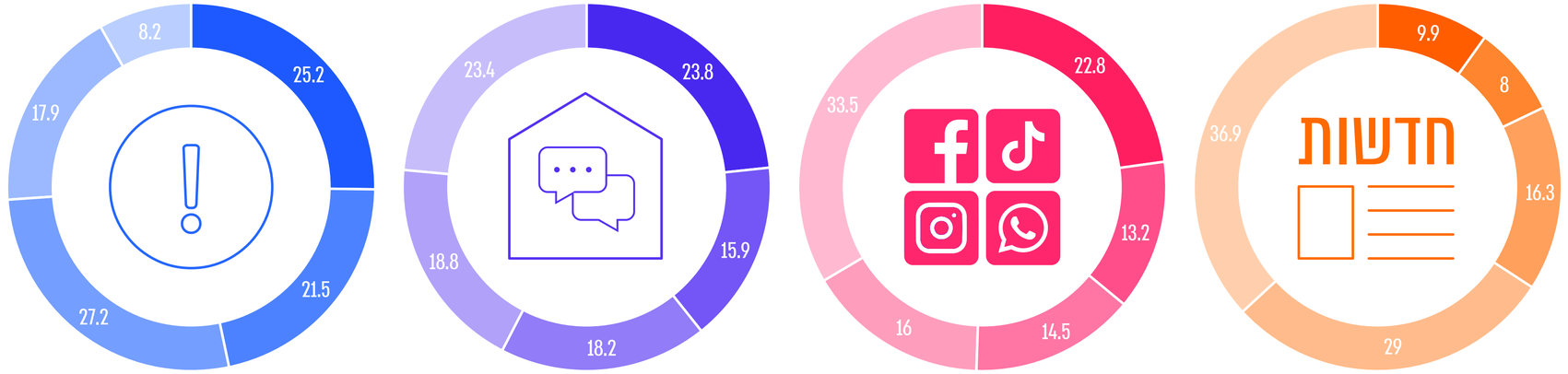

אני חושב שהרבה מהמידע בחדשות על הקורונה הוא לא אמין

קיבלתי הרבה מידע על הקורונה מהרשתות החברתיות (אינסטגרם, וואטסאפ, פייסבוק וכו')

הדעות שלי על הקורונה נשמעות ונלקחות ברצינות בבית שלי

יש לי מספיק מידע על הקורונה

לגמרי מסכים | מסכים במידה רבה | די מסכים | קצת מסכים | לא מסכים

גרף 3 | חרדה ודאגה מהקורונה

בחודש האחרון, עד כמה הרגשת מודאג מהדברים הבאים בחייך?

חרדה ודאגה נמדדו בעזרת מספר שאלות שהסולם שלהן נע בין 0-10.

ממצאי הסקר עולה כי ילדים היו הכי מוטרדים מכך שאנשים שהם מכירים ידבקו מקורונה, אח"כ מקבלת ציונים לא טובים בשל הקורונה, מכך שידביקו אחרים בקורונה, ורק לאחר מכן, מכך שהם עצמם ידבקו בקורונה. נמצא כי בנות דאגו יותר מבנים בכל ההיבטים שקשורים להשלכות הקורונה עליהן ועל הקרובים להן.

*הסולם המקורי: 0-10

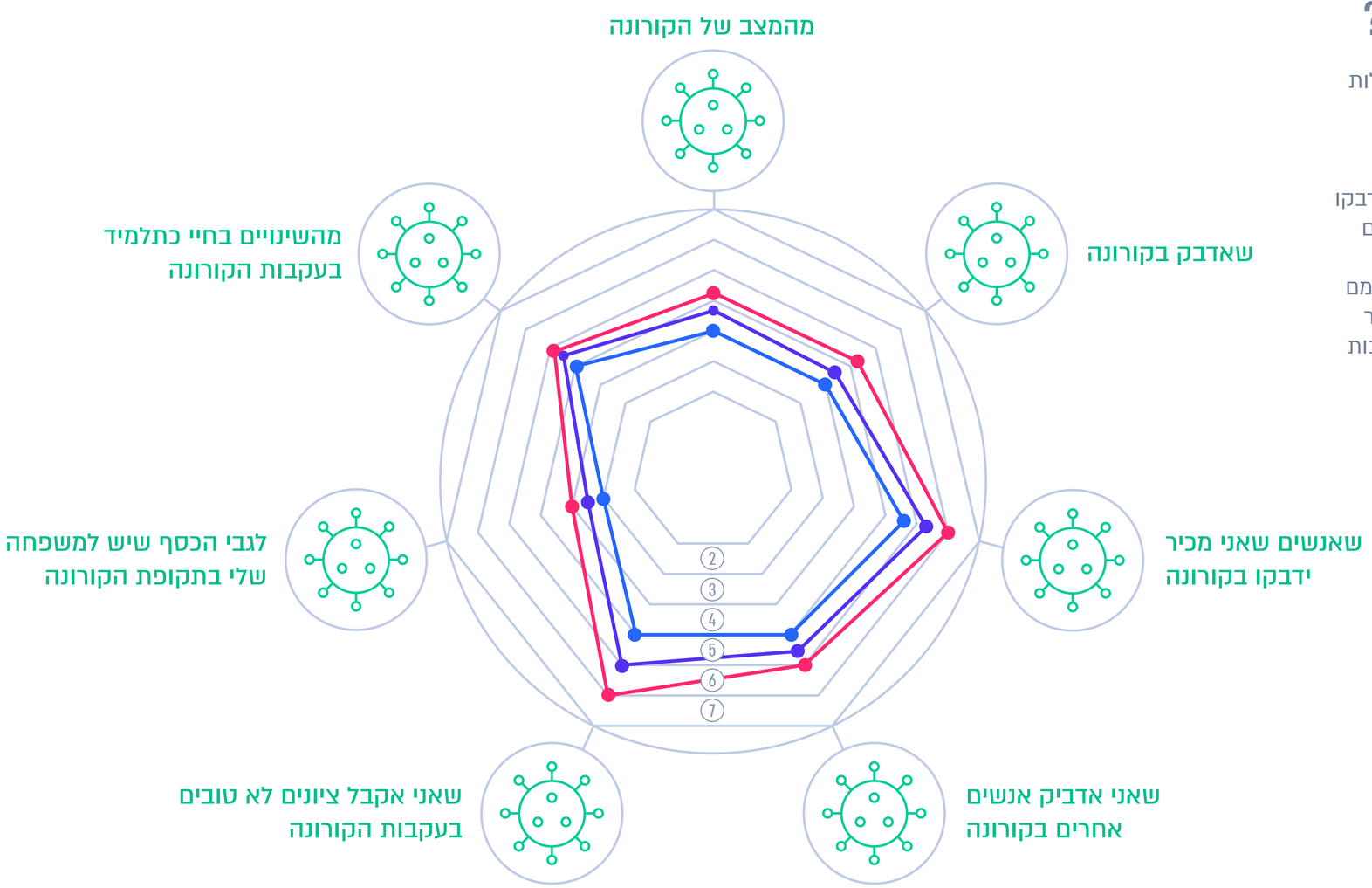

כלל המדגם

בנות

בנים

גרף 4 | דיווח הילדים על המצב הכלכלי של משפחתם בתקופת הקורונה

אחוז הילדים שענו כן

בקרב יותר ממחצית משקי הבית, אחד ההורים עבר לעבוד מהבית. כמו כן, 16 אחוז מהילדים דיווחו שאחד ההורים שלהם נאלץ להפסיק לעבוד ולהיעזר בכסף שניתן לו על ידי המדינה.

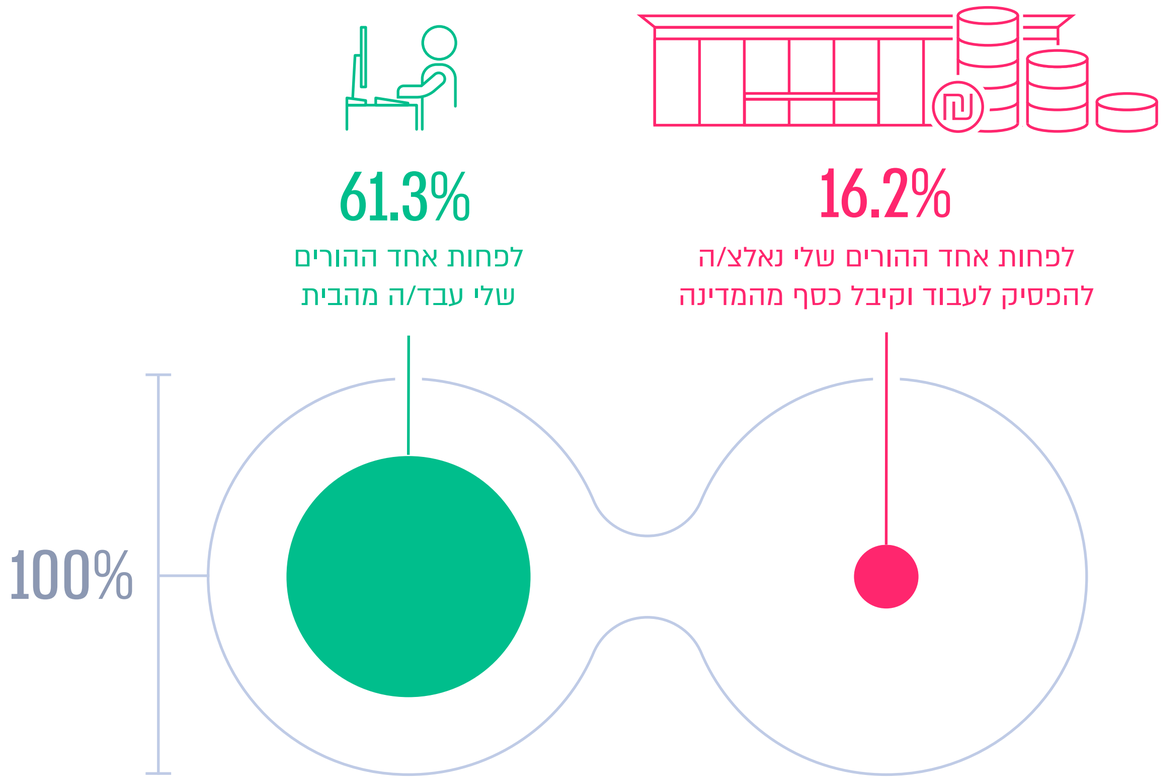

גרף 5 | דיווח הילדים על המצב הכלכלי של משפחתם בתקופת הקורונה

בתקופת הקורונה חל שינוי לרעה במצב הכלכלי של משפחתי (%)

כמעט שליש מהילדים דיווחו על שינוי לרעה
במצב הכלכלי של משפחתם בתקופת הקורונה.

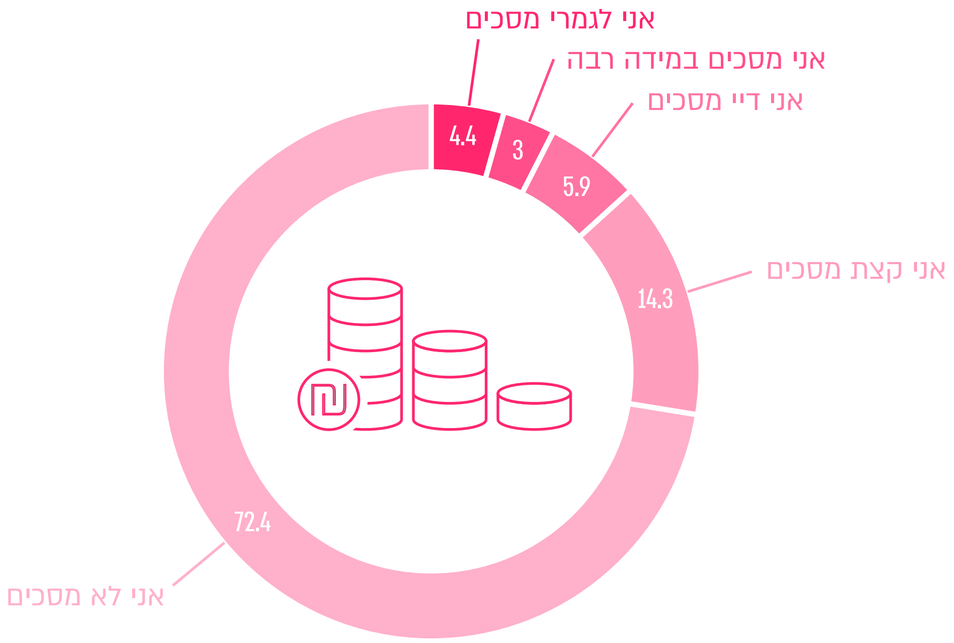

גרף 6 | שימוש בעזרים טכנולוגיים בתקופת הקורונה

מה מהדברים הבאים יש לך בבית

8% מהילדים דיווחו כי אין להם ציוד בשביל שיעורי זום,
ו-2.5% דיווחו כי אין להם גישה לאינטרנט.

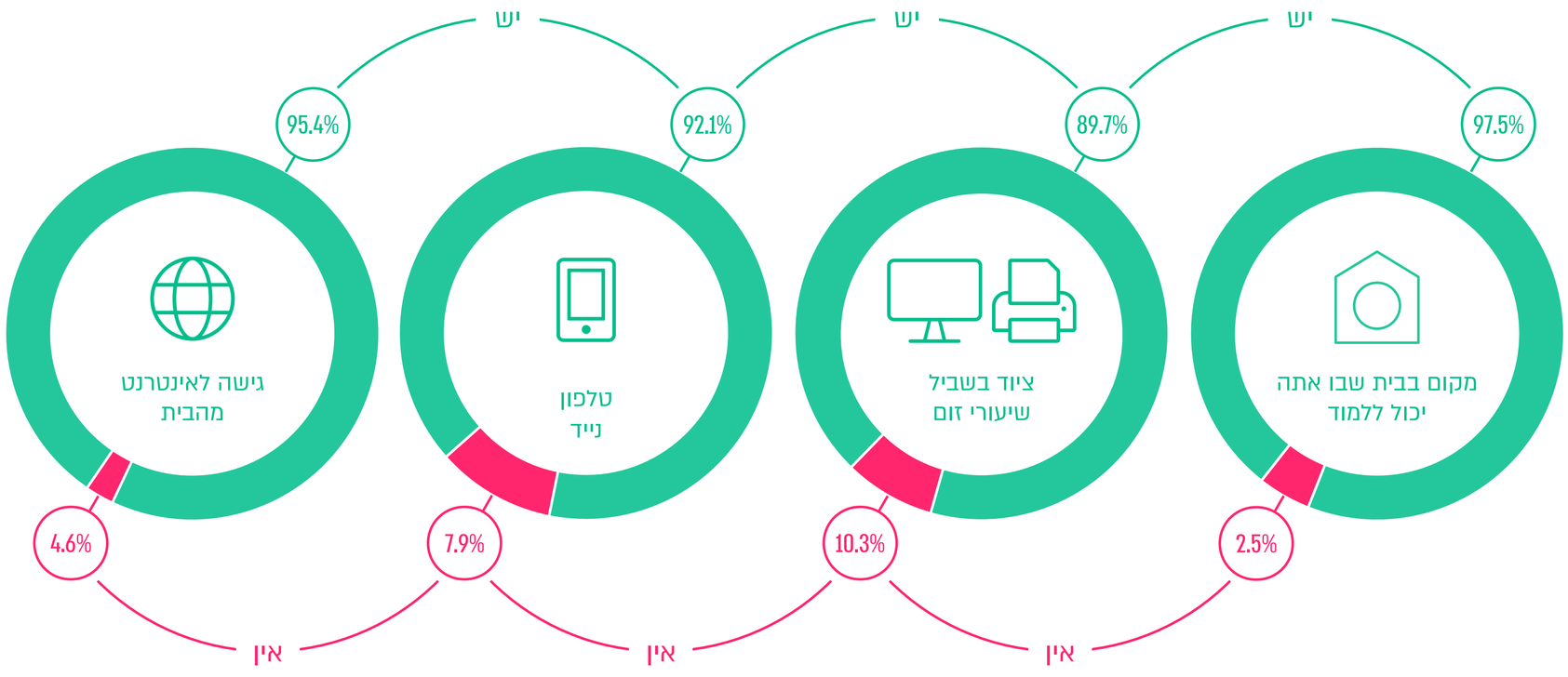

גרף 7 | שימוש בעזרים טכנולוגיים בתקופת הקורונה

בימים של סגר בגלל הקורונה, איך שמרת על קשר עם חברים שלך?

בתקופת הקורונה בנות שמרו יותר על קשרים עם חברים מאשר בנים, ועשו זאת בעיקר באמצעות שיחות וידיאו, הודעות WhatsApp, שיחות טלפון והקלטות ב-WhatsApp. בדומה לבנות, בנים שמרו על קשר בעיקר באמצעות שיחות טלפון, הודעות WhatsApp ושיחות וידיאו.

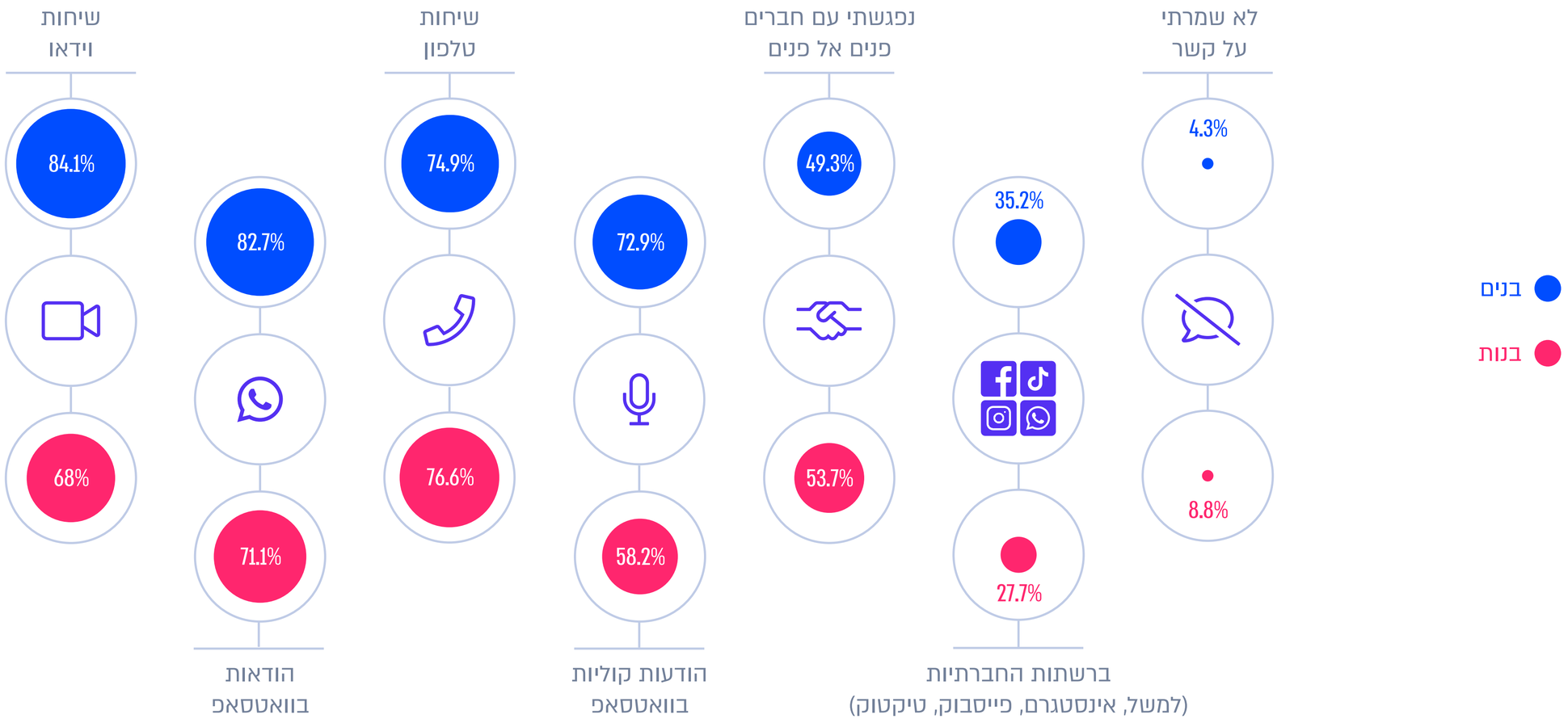

גרף 8 | שימוש בעזרים טכנולוגיים בתקופת הקורונה

אנא תאר את חויית השימוש שלך באפליקציית הזום

כ 45% מהילדים דיווחו כי התקשו להסתדר
עם אפליקציית זום ללמידה מרחוק.

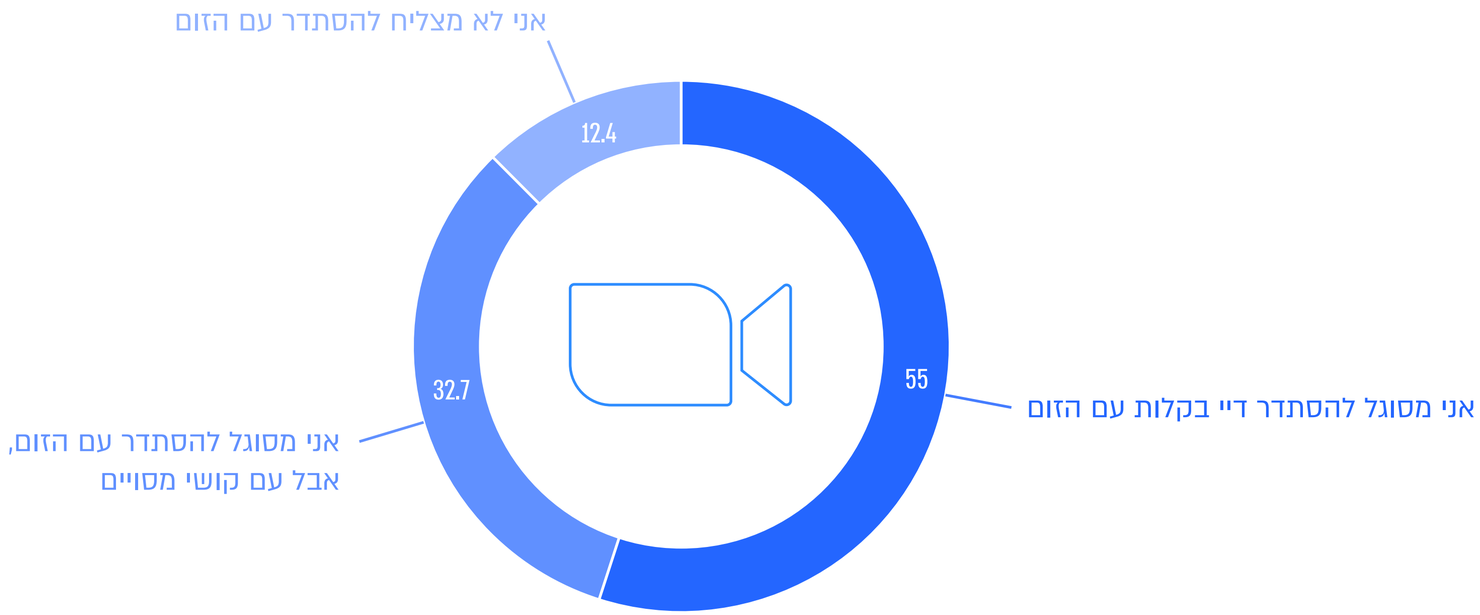

גרף 9 | שעות הפנאי בתקופת הקורונה

בהשוואה לסקר שנערך לפני תקופת הקורונה עולה כי בתקופת מגפת קורונה ילדים עשו פחות פעילות גופנית באופן יום-יומי. כמו כן, עלה מספר הילדים שלא עושים פעילות גופנית כלל. מספר הילדים שמכינים שיעורי בית באופן יום-יומי ירד. יתר על כן, השימוש היומיומי במשחקי מחשב עלה. מנגד, השימוש ברשתות החברתיות נשאר באחוזים דומים.

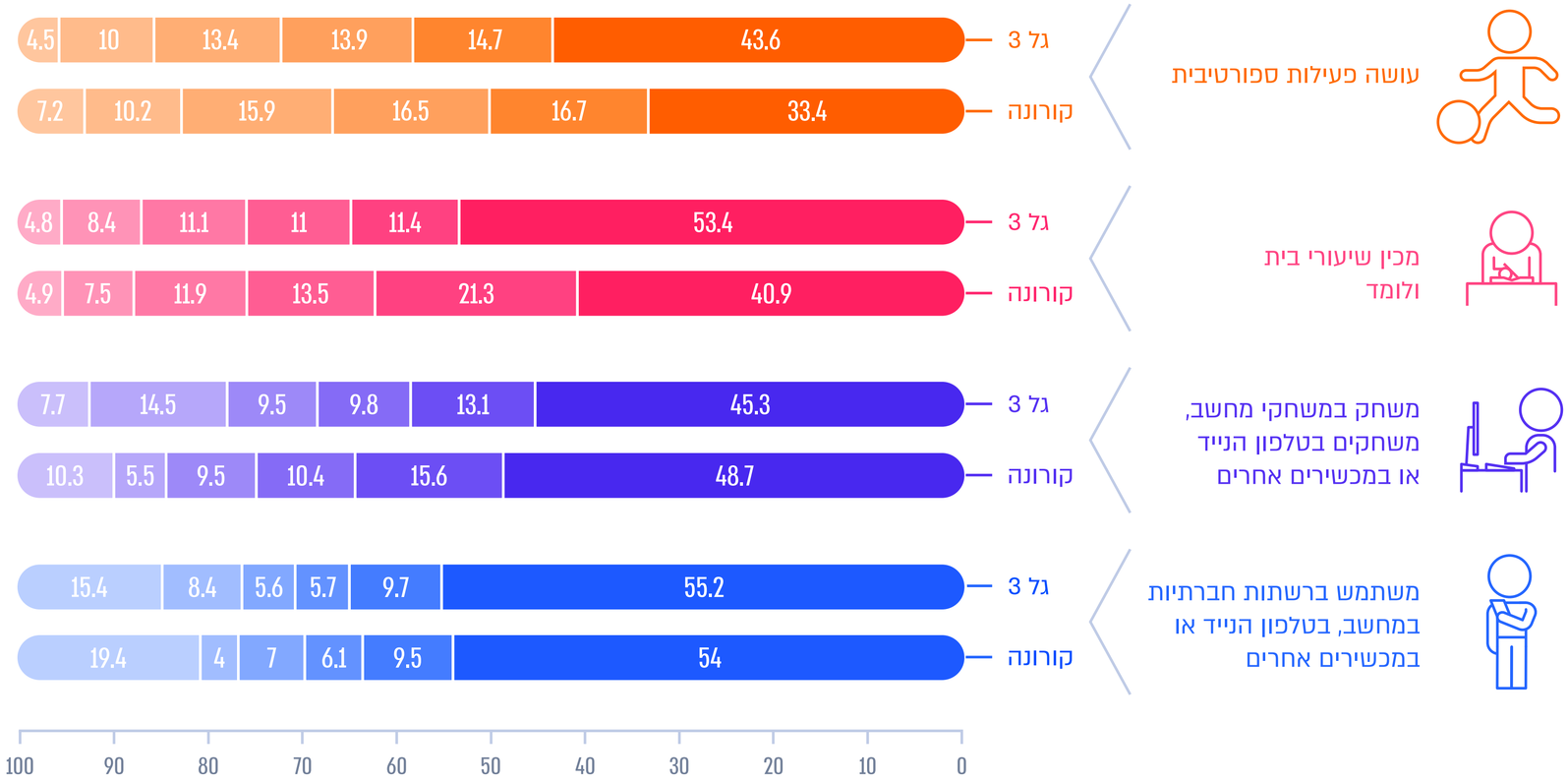

גרף 10 | קשרים חברתיים בתקופת הקורונה

בתקופת הקורונה מרבית הילדים התגעגעו למשפחה ולחברים שלהם יותר מהרגיל. רוב הילדים דיווחו שתקופת הקורונה השפיעה על הקשרים שלהם עם חבריהם. כמו כן, מרבית הילדים דיווחו שמאז הקורונה הם יותר קרובים למשפחה שלהם. רוב הילדים לא יצרו חברויות חדשות באמצעות האינטרנט ולא הרגישו בודדים. יחד עם זאת, יש לציין שחמישית מהילדים דיווחו שהם מרגישים בודדים.

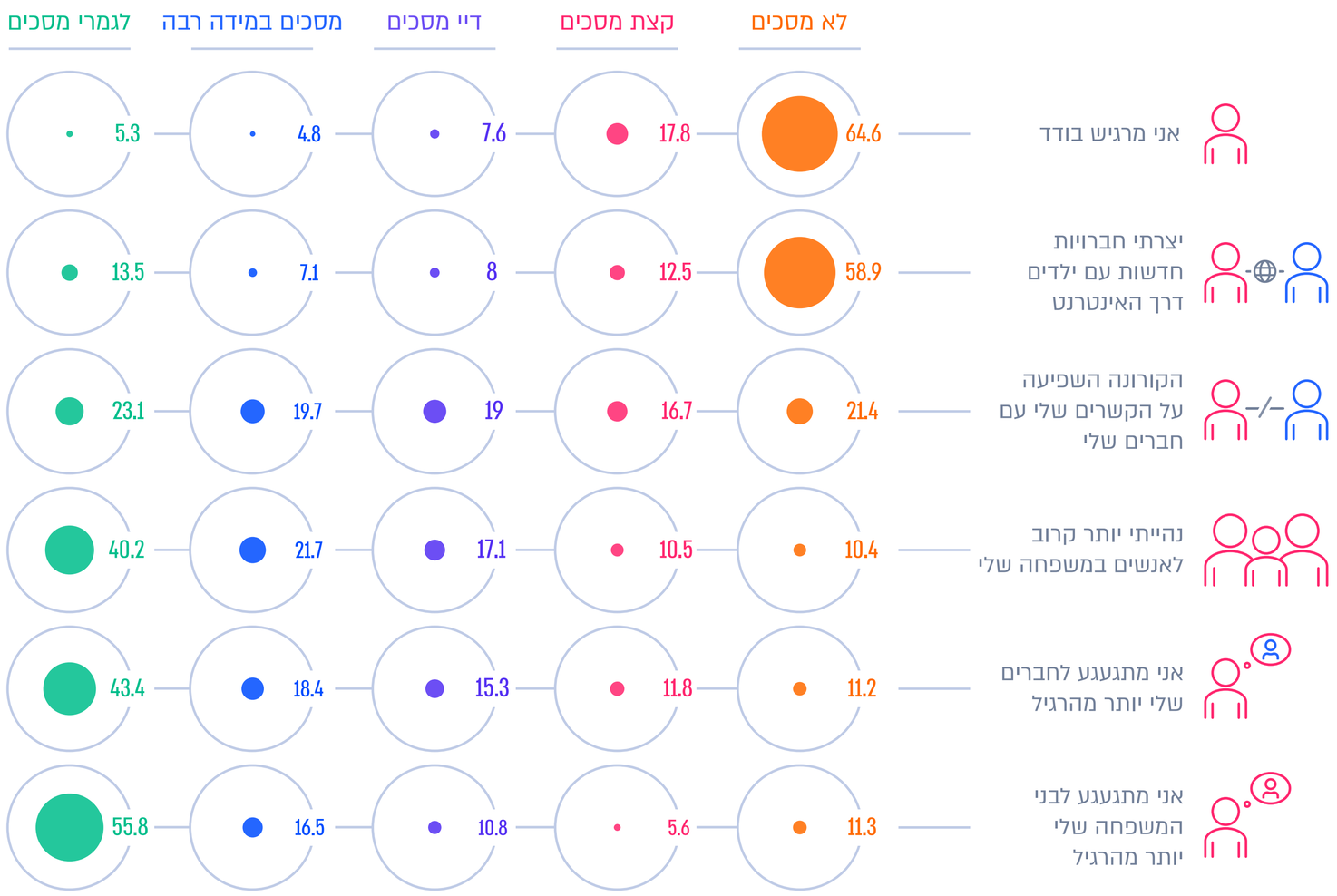

גרף 11 | לימודים ובית הספר בתקופה הקורונה

בתקופת הקורונה רוב הילדים למדו באמצעות הזום ובעזרת המורים מבית הספר. כמעט מחצית מהילדים למדו יחד עם חברים או עם ההורים שלהם. מעט יותר משליש מהילדים למדו באמצעות חיפוש באינטרנט.

למדתי דרך חיפוש באינטרנט

למדתי עם חברים

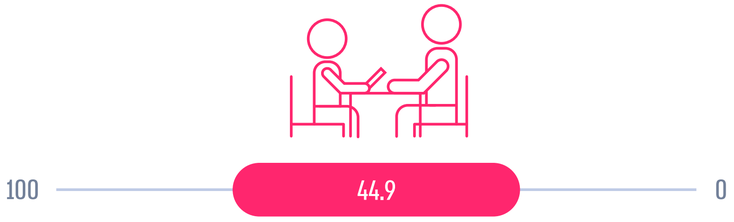

למדתי עם ההורים שלי או עם מטפלים אחרים

שיעורים בזום עם המורים מבית הספר

גרף 12 | לימודים ובית הספר בתקופה הקורונה

רבע מהילדים דיווחו כי לא הצליחו או התקשו
ללמוד מהבית כשבית הספר היה סגור.

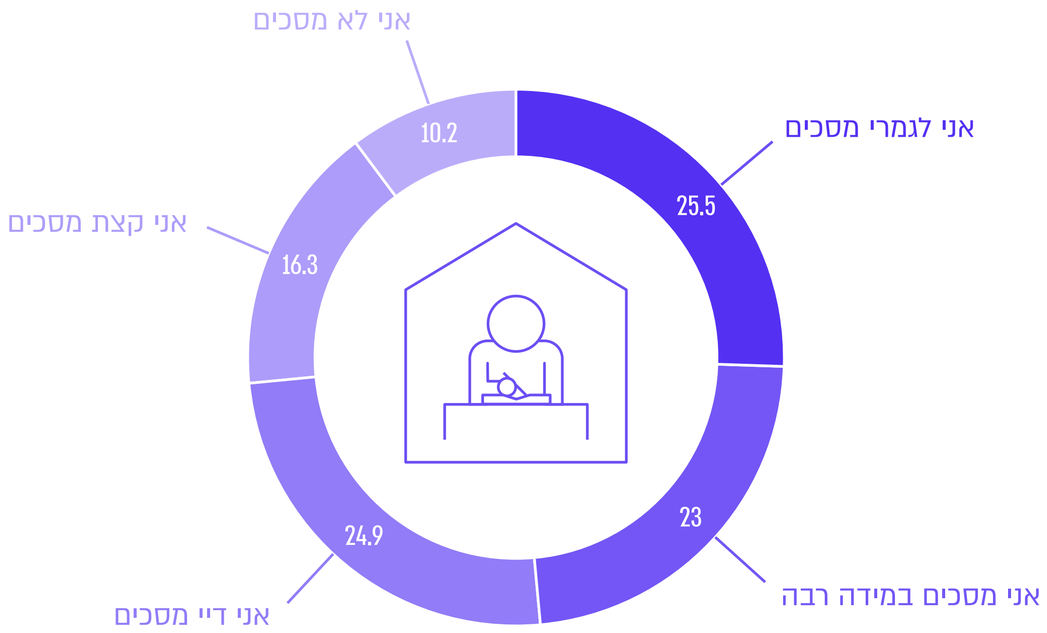

גרף 13 | רווחה אישית ושביעות רצון מהחיים

לפני הקורונה ילדים היו שמחים יותר מהחיים שלהם. כמו כן, נראה כי הפערים העמיקו אצל ילדים החיים במחסור חומרי. כלומר, ממוצע שביעות הרצון של ילדים שחיים במחסור ירד בצורה המשמעותית ביותר בתקופת הקורונה.

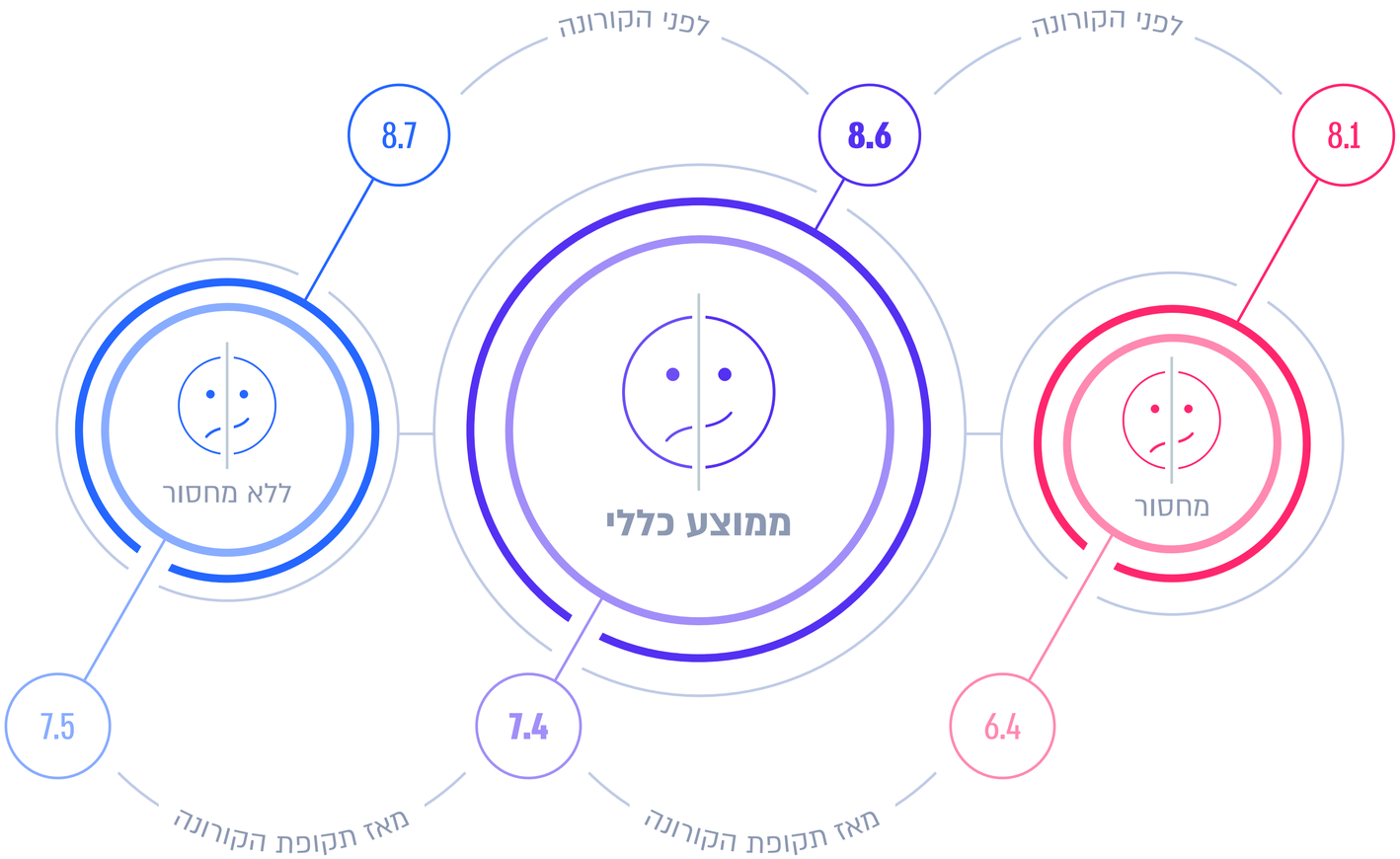

*10 דרגות רווחה אישית ושביעות רצון

גרף 14 | שביעות רצון מתחומים שונים בחיים

עד כמה אתה שבע רצון מהדברים הבאים בחיים שלך?

בהשוואה לסקר שנעשה לפני תקופת הקורונה, עולה כי בתקופת הקורונה חלה ירידה ניכרת ברמת שביעות הרצון של ילדים בראש ובראשונה בתחושת הביטחון שלהם. לאחר מכן, בולטת ירידה במידה בה מבוגרים מקשיבים להם, ואחרי כן ממה שעשוי לקרות להם בהמשך החיים וממידת החופש והעצמאות שלהם בחיים.

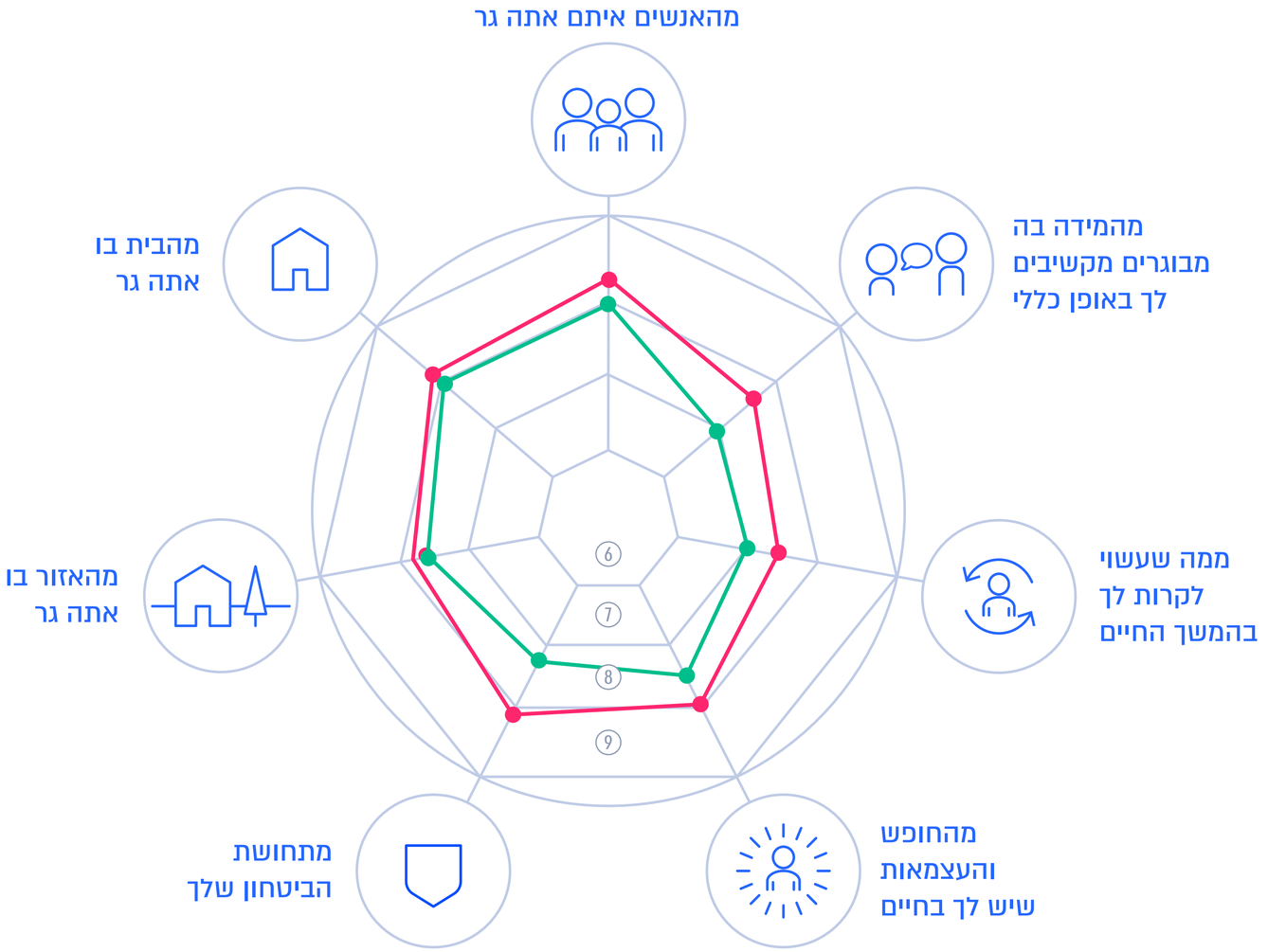

*הסולם המקורי: 0-10

- דגימה לפני הקורונה -גל 3
- דגימה בתקופה הקורונה

גרף 15 | מדדי רווחה סובייקטיבית לפני ובזמן הקורונה

מדד ה-SWBS מבוסס על סדרה של 6 שאלות על שביעות הרצון מהחיים בניסוחים שונים בסולם של 0-100.
מדד OLS נמדד על ידי שאלה אחת על שביעות רצון מהחיים באופן כללי. בשני המדדים בולטת ירידה משמעותית מאז תקופת הקורונה.
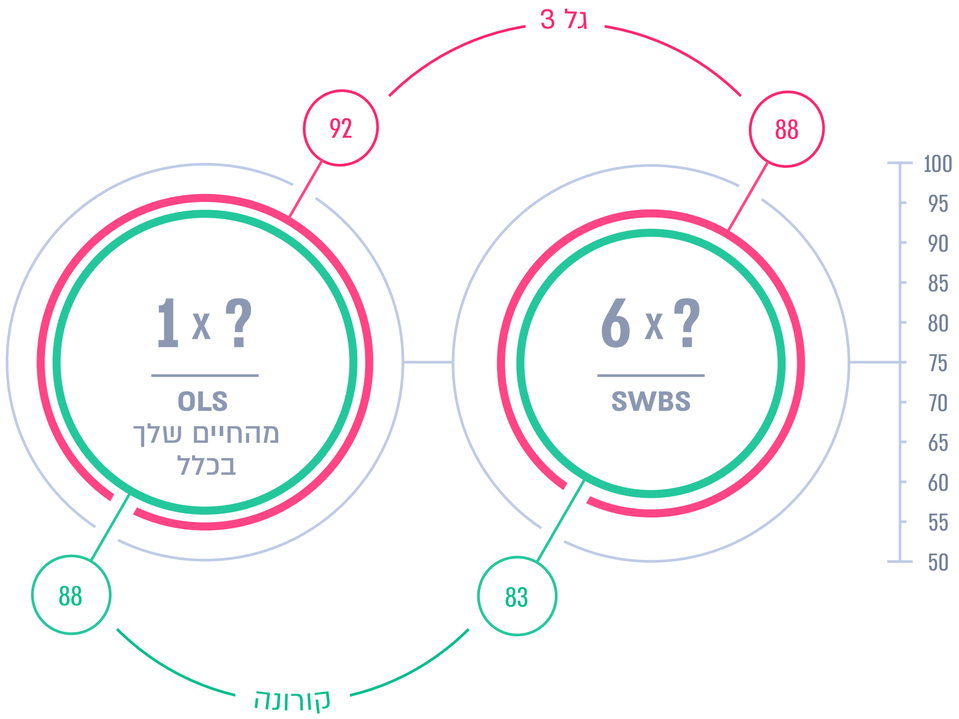
*הסולם המקורי: 0-100